

ויאמר משנה

בין הזמנים. חודש מנחם אב ה'תש"פ. עלון מספר 96.

בקשות של ארגונים ואירועים, אולם שני שיעורים הם "השיעורים": בהיכל הישיבה בכל יום שלישי ובכל יום חמישי משעה תשע עד עשר ורבע. תחילת הדרך: ה'פשיטות' בערי השדה. הילד ראובן אלבו – לא תאמינו – עלה לארץ עם אחיו הקטן ממנו, ילד בגיל 10, ועם עוד אחות בת 14. בלי הוריהם. שליחי הציונות דחקו ביהודי מרוקו לעלות לישראל אולם בצעו מעין סלקציה. ראשית הועלו הילדים, ואלו הגיעו בלי ההורים. בארץ היו הילדים מועברים למוסדות חינוך שונים. רובם כמובן לקיבוצים של השומר הצעיר ומיעוטם למוסדות של "הפועל המזרחי". ראובן הקטן התעקש שהוא רוצה מקום תורני. "סבא שלי", כך אמר, "היה רב של בית כנסת, אבא שלי היה הגבאי בבית הכנסת, אני רוצה ללכת רק לישיבה... עד היום אני מכיר טובה ליהודי בשם הרב משה מונק, יהודי צדיק. הם נכנעו ובקשו ממנו לסדר אותי במוסד והוא שלח אותי ואת אח שלי הקטן לישיבה של הרב בירנבוים בכפר סבא". ההורים שלכם לא פחדו לשלוח לארץ ישראל שני ילדים קטנים לבד? "לא היתה להם בררה. זה היה בהוראת הציונים". הם גדלו בעיר בוח'אד במרוקו. עיר קטנה, כעדות הרב אלבו, אבל כולם בה יראי שמים. "היו בה כמה כמה בתי כנסת, ואחד מהם של הסבא שלי". הוא מגלה כעת שאבא שלו שהיה אדם אמיד הודיע שהוא מתכוון לעזוב את מרוקו ולעלות לארץ ישראל. הוא סחף אחריו אנשים וזה היה לצנינים בעיני ערבים שונאי ישראל. בבוקר אחד הוטמנה פצצה בחנותו. הוא נפצע קשה ואושפו לתקופה ארוכה. זו כמובן הייתה עוד סיבה למה לא יכול היה לעלות לארץ ישראל עם ילדיו. "ההורים שלי התכוננו להגיע לארץ ישראל מיד אחרינו, ברגע שיוכלו. שליחי המדינה הציונים אמרו להם שהם חייבים לשלוח קודם חלק מהילדים, בגלל שאי אפשר להעלות משפחה שלמה בת 12 נפשות". הייתם עניינים? "לא. היה לאבא שלי כסף רב. היו לו חנויות של בדים. הוא גם היה סוחר גדול וגם בעל שטחים בהם גדל חיטה. בנוסף היה לו ערד ענק של כבשים שגם היה מקור פרנסה לא רע. אבל אחרי הפצצה הוא לא עבד ומצבו היה לא טוב". בתיאוריה, אילולי התעקשותם להגיע למקום תורה והייתם כמו רבים מגיעים לקיבוץ של השומר הצעיר, יכולתם להיות היום – לא שזה רע, אבל זה לא ראש ישיבה – פועל בחברת חשמל... "אני חושב שבכל מקרה לא הייתי מסתפק במעמד של פועל. תמיד היו לי שאיפות. אני משער שהייתי היום, חס ושלום, שופט או עורך דין מצליח... אבל באמת בקטנות רציתי להיות תלמיד חכם. אני זוכר את עצמי בגיל לפני בר מצוה לומד בכל בוקר לפני התפילה. היה לי ראש ישיבה בשם הרב שלמה זלמן ויספיש זצ"ל. לימים רצחו ערבים ימ"ש את חתנו הרב אליהו שלמה רענן זצ"ל. (הרצח הנורא ועזע את המדינה. הרב רענן, נכדו של הרב אברהם יצחק קוק זצוק"ל, הרב הראשי לישראל, התגורר בקראון בתל רומיידה שבחברון. בערב ראש חודש אלול תשנ"ח (1998) נרצח בביתו). הוא היה נשוי עם בתו של הרב, חנה. הוא הרב ויספיש, היה מעיר אותי בכל בוקר והיינו לומדים משעה שש עד שבע, שאז התחילה התפילה". הרב אלבו, כנער צעיר, ג'לה את ישיבת באר יעקב והרבה לבוא כדי להנות מעוצמתם של המשגיח הרב שלמה וולבה זצוק"ל וראש הישיבה הרב משה שמואל שפירא זצוק"ל. שני גדולי עולם, כל אחד בתחומו. אז גם הכיר את אבי מורי זצ"ל, המרא דאתרא. הרב אלבו נזכר בנגעו: "לא הייתי תלמיד הישיבה, אבל חבר טוב שלי, הרב אבנר מרציאנו, חתנו של הרב יהודה צדקה זצוק"ל למד שם, והייתי בא לפעמים להתארח והוא סדר לי חדר לישון. כך זכיתי לדבר הרבה גם עם הרב וולבה וגם עם הרב שפירא. הייתי קשור אתם בלב ונפש גם אחר כך לעת ולבנתם". אני מזכיר לו "פשיטה שעתה נבאר יעקב באותה תקופה. הוא מתלהב: "נכון. ככה התחלנו את כל הנושא של תנועת התשובה. אנשים לא האמינו שיצא מזה משהו. הרבה אמרו לי: על מה אתה מוציא כוחות? מה הרב אלבו עושה? היינו מתרוצצים עם הטנדר בכל הארץ. אפילו באילת היתה אז שממה". והיום יש שם תלמוד תורה... לא סתם. לומדים בו שש מאות תלמידים! למד אצלנו בישיבה בחור עליו, שהיה נער באילת. הוא חתן ההלכה העולמי. הוא יודע הכל ובעל פה. אתה יכול לבחון אותו על כל המשנה ברורה. על כל סעיף קטן".

ראיון עם רבי ראובן אלבו שליט"א:
מאחר והרב אלבו נחשב כבר סמכא, ובצדק, בכל מה שקשור ל'קירוב', אני מבקש ללבן עמו סוגיה רצינית וכבדת משקל: ישנם ארגונים העוסקים בקירוב, המסייעים למתקרב לאורך כל הדרך, כולל כאשר ירצה להקים בית ולבנות אותו על אדני הלכה. לעומת זאת יש מרצים נודעים שמצליחים להדליק את הניצוץ באנשים תוך כדי הרצאה, אבל אין מי שיתמוך בהם במה שקרוי 'המשך'. מה דעתו של הרב אלבו על כך? "אצלי זה אחרת. אני שומר על קשר, מזמין לישיבה, מעודד ומלווה ואפילו מחתן. וגם אחר כך אני נשאר בקשר. לכן יסדתי קהילות בכמה ערים שמרוכזים בהן בעלי תשובה שלי והקמתי מוסדות ממוענות יום ועד תלמודי תורה". זו שיטה להדליק את הניצוץ ולהשאיר את האיש לנפשו? התשובה מדהימה. לדעת רבי ראובן אלבו לא רק שצריכים ללוות את האיש [או האישה, או הצעיר או הצעירה] אלא להכין מלכתחילה את הכלים לקבלם. "כבר אמרתי פעם, אם אתה פועל להחזיר אדם בתשובה, תכין לו קודם את התשתית. מה הוא יעשה אחר כך? מה אתה רוצה ממנו? קודם תכין לו שיעור תורה וחברותא ומקום להיות בו. הרי אנחנו לא באים להרוס אותו. הוא ישתבש! הוא לא ידע לאן ללכת ומה לעשות! כבר ראיתי כאלו שהתלהבו וטפסו על קירות... אבל אם אתה מכין להם את הכלים זה כמובן שונה. כשהייתי למשל באופקים, כבר ארגנתי מראש בית כנסת שבו יאמר שיעור קבוע, וכשאנשים התלהבו אמרתי להם שקודם כל יתחילו להגיע לשיעור ולאט לאט ילמדו ואז נדבר שוב". מה שנקרא "טיפול המשך"? בייק. לסלול להם נתיב. להזמין אותם לשבת לישיבה, לתהות על קנקנם, לראות עד כמה הם מסוגלים. יש כאלו שאני במפורש מכון אותם להמשיך במהלך החיים הרגיל שלהם, רק כשומרי מצוות. לא לקפוץ גבוה ולא לעזוב את העבודה, את השירות הצבאי או את הלימודים באוניברסיטה. יש אחרים שאני רואה כמה חשקם בתורה ושהם כישורניים ובעלי כוחות, ולהם אני ממליץ לעשות שינוי קיצוני יותר. את אלה אני מסכים להכניס לישיבה שיהפכו להיות בני ישיבה מיד. הבנים שלהם כבר ילמדו בישיבות רגילות... "ישיבת 'אור החיים' נוסדה לפני כיוכל שנים. בתחילה הייתה זו ישיבה ללא פנימייה ובודדים הגיעו. ככל שחלפו השנים פעילותו של הרב אלבו הלכה והתעצמה וממילא גם ורם הפונים לישיבה. כיום מדובר בבניין ענק בן כמה קומות, עם בית מדרש שיכול להכיל אלף בחורים ויותר. ישנם כמה מועדים בשנה שמגיעים מכל הארץ לישיבה: בסליחות של חודש אלול ובשמחת בית השואבה בחג הסוכות. ישיבת אור החיים במועדים הללו היא מוקד משיכה לאלפים רבים. כבר ידועה האמרה שמי שלא היה שם, באמירת סליחות, לא ראה מעמד של סליחות מימיו. זה אכן אירוע שמשאיר חותם לשנה שלמה. אלפים רבים של צעירים, מאות רבות בגי'נס וטריקו וכיפה זמנית, עומדים שם חוזקים בקול גדול: אדון הסליחות, בוחן לבבות... יש לראש הישיבה הערכה גסה כמה משפחות שומרי שבת קמו מהישיבה זו? הרב אלבו צוחק. הוא מצטט פסוק שנאמר לגבי האוכל שצבר יוסף הצדיק במצרים: "עד כי חדל לספור כי אין מספר". "אני לא רוצה להגזים", הוא אומר לי אחרי מחשבה, "אבל זה בודאי חצה את ה-200 אלף נפש". הכול התחיל מה'פשיטות' (ההסעות). הרב אלבו והמחנכים היו מסתובבים עם טנדר ברחבי הארץ ומקריבים? "כן. אחר כך באים לישיבה לראות מה זה שבת יהודית אמיתית, וככה זה ממשיך. אנחנו היום פרוסים על כל הארץ. אבל זה לא רק שיעור. השיעור זה פתח והתחלה לקשר רציני וקבוע. צעירים באים לשיעור מתוך כוונה לבוא רק פעם אחת ולשמעו, והם נהנים וצאים עוד פעם, ואחר כך באים לראות מה זה שבת, וחלק גדול מתלהבים יותר ובאים לישיבה ללמוד 'קצת', וככה נדבקים באור של התורה". ונשארים בישיבה? "לא מיד ולא כולם. כל אחד לפי ענינו וכוחו ומצבו. יש כאלו שבאים ללמוד כמה שעות בכל יום וממשיכים בעיסוקם הרגיל, יש כאלו שבאים לשיעור שבועי וזה הקשר הקבוע אתנו, כשאנחנו מכונים אותם בכל דבר, יש כאלו שבאים פעם או פעמיים בשנה ויש כאלו שנשארים בישיבה כבני ישיבה לכל דבר". הרב אלבו מוסר עשרות שיעורים בשבוע בישיבה ובכל הסניפים שלה וגם לפי

ללמדנו שגם במשפחות פשוטות אפשר למצוא נשמות שהן יהלום! "קודש קודשים! רבי צבי (המראייני), אני אומר לך, ילדים שהם קודש קודשים. הנשמה שלהם טהורה!" משום מה אצל האשכנזים אנחנו מוצאים פחות בעלי תשובה כאלו... "אולי פחות, אבל גם אצלם יש. אנג, בישיבה אצלי יש גם אשכנזים..." והוא שוב מתלהב. כל אימת שהוא מדבר על התלמידים שלו הוא נלהב. יש בחור שהגיע מאמריקה וכיום הוא תלמיד בישיבה. "יש בחור שמוצאו מרוסיה. אבא שלו, פרופסור לא דת, היה מראשי המהפכה הציונית בזמן מסך הברזל. הבן שלו גם ממש טהור מלידה!" אילו תכונות צריך שיהיו למי שעוסק בקירוב? "קודם כל, אהבה אמיתית לזולת. האהבה והדאגה הן מביאה למעשה, כי אתה שואל את עצמך: למה שהוא לא יראה את האור הנפלא הזה? איך אפשר להעלים ממנו את האור הנפלא הזה? אמר פעם מרן הראשון לציון הרב עובדיה יוסף זצוק"ל משהו נפלא: איך אתה יכול לאכול בשר טעים כשאתה רואה שממשהו אחר אוכל אבנים... רק תן לו לטעום, כמו שנאמו "טעמו וראו"... אהבת הולדת מביאה לידי כך שתרצה לזכות אותו לראות את האור האמיתי". ומשהזכיר הרב אלבו את מרן הרב עובדיה, זה מוביל אותי לשאול אותו על הקשר עם מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל ועם עוד מגדולי ישראל. "הרב עובדיה", הוא אומר, "אהב אותי לא פחות משהאב את הילדים שלו. היינו מחוברים! הגאון המופלא הרב חיים קרייזוורט זצוק"ל, גאב"ד אנטורפן, היה ידוע כידי הישיבה שלכם... "אוה... לא תאמין איך זה התחיל... הוא שמע שיש אדם שלוקח בני אדם מחללי שבתות ועושה מהם תלמידי חכמים, ואמר: "אני לא מאמין, אני רוצה לראות את זה!". הוא חפש אותי ואמר לו שאני נמצא בבית החולים "הדסה" בהר הצופים. בדיוק הלכתי לשם לבקר תלמיד. הוא פשוט הגיע לבית החולים... הוא נגש אלי שם בבית החולים ואמר לי: "אני מחפש אותך". אמרתי לו: "מי כבודו?", עד אז פשוט לא ידעתי איך הוא נראה... והוא עונה לי: "אני חיים קרייזוורט, רב באנטורפן"... נבהלתי ממש. אמרתי לו: "אתה הגאון שאומרים שידוע את כל הש"ס בעל פה?", והוא שומע וצוחק: "נו נו... אתה עושה דברים יותר גדולים". אמרתי לו: "חס שלום, מה אני ומה חיי". ואז הוא פשוט שאל: "זה נכון שבני אדם מחללי שבת הופכים להיות תלמידי חכמים?". אמרתי לו: "אולי רבנו מסכים לזכות לבישיבה לבחון את התלמידים?". למדנו אז מסכת כתובות. הייתי מלמד אותם גמרא עם ראשונים ואחרונים עם "ר' חיים" ו"שערי יושר" ו"ברכת שמואל"... אני הרי תלמיד של הרב נחום לסמן זצ"ל שהוא תלמיד מובהק של ה"ברכת שמואל" (הרב ברוך בער ליבוביץ' זצוק"ל). "והוא הגיע ויצא בהלם. הרב קרייזוורט נכנס לחדר השיעורים ושאל מה לומדים. אמרו לו, כתובות. ואז צטט שני תירוצים בתוספות ובקש שיסבירו לו מה הבדל בין שני התירוצים. אחד אמר מיד: "זה המהרש"א מסביר", הוא עמד והסביר... הוא הסתכל עלי ואמר: "אתם מתלוצצים עלי?...". "הוא לא האמין שאלו היו חילוניים עד לא מזמן?" "בדיוק. הוא שאל אותי: "הבאתם אנשים תלמידי חכמים, ואתם אומרים שהם בעלי תשובה?... ואז כל אחד ספר מה היה עד לא מזמן. אחד היה מהגרים אלקטורניקה, אחד היה בעל גריה. היו לו שישא פועלים... שלישי היה מפקד בצבא, אחד היה ספורטאי, אחד טכנאי חשמל... זה שענה על השאלה שהוא שאל ידע את כל מסכת שבת בעל פה. לא משניות אלא גמרא. הצעתי לר' חיים לשאול אותו על מסכת שבת. הוא התחיל לשאול והבחור ידה תוספותים בעל פה. ר' חיים נשאר המום, מאז הפך להיות ידיד גדול מאוד של הישיבה... גם הרב יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל, הסטייפלר מאוד עורר אתכם! "נכון. כשהציגו אותי בפניו הוא אמר: "אתה הוא ששמך יצא מתחילת העולם ועד סופו... הייתי אדום מרוב בושה... לפני כמה שנים כשהייתי אצל ר' חיים (הרב שמריהו יוסף חיים קניבסקי שליט"א) והנכד הציג אותי, אז הוא אמר לנכד: "שמעתי שהברכות של הרב אלבו מתקיימות", ואז פרתי לו מה אמר אבא שלי (הסטייפלר) כשנכנסתי אליו... אספר לך סיפור. באחת הפעמים שבאתי אליו קם מלוא קומתו ואומר לי: "הרב אלבו, אני לא יכול לדבר עם בעלי תשובה, אבל אני רוצה שיהיו לי זכויות"... הוא הוציא את ספרו "ברכת פרץ" ובקש שמפעם לפעם אלמד מהספר עם התלמידים שלי". ההכרות שלו עם הסטייפלר התחילה שנים רבות קודם לכן. כבחור הגיע אליו לשאול להיכן ילך ללמוד, כך שאפשר לומר כי הסטייפלר הוא שכן את ראובן אלבו הצעיר: "הוא זה ששלח אותי ללמוד אצל הרב לסמן (שכהן אז, בהיות הרב אלבו כבן 17, כראש ישיבה במגדאל). סיימתי ללמוד בישיבת תפארת ישראל בחיפה אצל הרב דב מאיר רובמן זצ"ל ובאתי לבני ברק מתוך רצון להתקבל לישיבת פוניבז'. נשאתי לתלמיד שהכרתי, רבי עמנואל טולידנו, והוא ניסה להניא אותי: "אתה יודע שישעיוורט הם באידיש... אמרתי לו, אני כבר קצת מבין אידיש ומהר מאד אבין לגמרי. והוא שוב העלה טענה: "יש פה ריבוי של אנשים, אני לא יודע כמה תהיה לך הצלחה, שמע בקולי, יש פה ישיבה

חדשה שהקים גאון עולם רבי נחום לסמן זצ"ל, בא אקח אותך אלי". אמרתי לו: "אני רוצה ללמוד בפוניבז'". הוא חשש שאלך שם לאיבוד והחלטנו שנלך להתייעץ עם הסטייפלר. מה שיפסוק אקבל בשמחה. נכנסנו אליו הביתה וצעקתי לו באוזן את השאלה, והוא חשב והשיב הרב אלבו מחקה את דיבורו של הסטייפלר שדבר בעברית בלשון הקדוש וכאלו הוא מתפלל: "שמע מה אומר לך, תלך אצל רבי נחום לסמן שנה אחת, אחר כך איפה שתלך תצליח, אבל כדאי לך שנה אחת אצלו. הוא גאון גדול. לית מאן דפליג [משחק מילים על השם: לסמן. ליס-מן-דפליג] שהוא גאון גדול". אנג, גם את כל זה ספרתי כשהייתי אצל ר' חיים, והוא הגיב מיד: "בודאי, רבי נחום...". הוא היה שכן שלנו. כל פעם שהייתי בא ל"סטייפלר" היה אור בוקע ממנו. באמת פעמים רבות, בעיקר בתקופות קשות, הייתי שואב ממנו הרבה עידוד. גם כסף נתן לי, ואמר שכך יהיה גם לו זכות". כל כך הרבה שאלות שמויחדות לתחום הזה של קירוב מתעוררות. למשל: אם תאמר לאחד שמתקרב שאסור לו לראות במכשיר צפיה בשבת בשום אופן, יתכן וילך ולא יחזור. מאידך, אם תאמר לו שאפשר להפעיל את המכשיר עם שעון שבת, הוא ימשיך להתקרב עד ליום שבו זה כבר לא יענין אותו. או למשל, אם מותר לבוא להתארח בשבת בישיבה כשאתה יודע שהוא יחזור תוך כדי השבת לבאר שבע, ענין אותי מי היה הפוסק של הרב אלבו בכל השאלות הללו. הוא מספר: "הייתי צמוד לרב יוסף שלום אלישיב. מענין שבברית מילה האחרונה בחיי בה היה סנדק, אני הייתי המוהל. כמעט כל שבוע הייתי אצלו. אני מדבר לפני 50 שנים. כשבאתי לשאול זה לא היה כמו בשנים המאוחרות שהיה עונה תוך שניה את התשובה וזהו. הוא היה אומר לי: "נו, תביא רמב"ם, תביא גמרא", והיה יושב, פותח, וביחד אתי היה לומד והיה מראה לי איך הגיע לתשובה". מותר לומר לאדם שיחלל שבת הרבה כדי שישמור אחר כך שבתות הרבה? "אל תשאל אותי. היה פעם סיפור עם הרב עובדיה, ואמרו לו שאחד בא לשיעור שלו בליל שבת עם רכב, ומחנה אותו סמוך לבית הכנסת. הרב עובדיה לא הגיב". מי פסק לכם בכל הקשור לבעלי תשובה בעניני השקפה? "אחרי נישואי דבקותי במרן הרב עובדיה. לפני כן למדתי במשך שנים איסור והיתר עם הרב קלמן רזון. למדנו ממש בסמוך לרב אלישיב וכל פעם שהיה קשה משהו פשוט נשתי אליו. אחר כך הלכתי להיות תלמיד עם המניין בבית מדרש לדיינים שהקים הרב עובדיה יוסף". לרב אלעזר מנחם מן שך זצוק"ל הייתם נכנסים? "היה לי סיפור מענין עם הרב שך. תכנתי לסגור את התלמוד תורה שפתחתי בבית שמש. לא הצלחתי לעמוד בנטל הכלכלי ופשוט הרמתי ידיים. הרב זאב ברלין שליט"א הציע לי אז שיקח אותי לרב שך וקפצתי על זה, כי זה לא החלטה פשוטה לסגור תלמוד תורה. ישבתי אצל הרב שך יותר מחצי שעה, שזה הרבה מאוד זמן, והוא שומע ושומע, ואז התחיל לשאול שאלות: "מי האנשים ששולחים את ילדיהם ללמוד שם?", "כמה בעלי בתים יש לך בבית שמש?", "איך הם התקשרו אליך?", "מה הקשר שלהם לתורה?", הוא שמע את כל ההיסטוריה של בית שמש, חשב קצת ופסק לי לשאול לי לסגור. לא פציתי פה. פתאום הוא הוציא 12 אלף דולר מוזמן ונתן לי. והסיף: "אל תדאג. אני עוד אעזור לך". "פעם שלח לקרוא לי והביא לי 4,000 לירות שטרלינג. כשקמה הישיבה זה כמובן הכביד על ההוצאות שלי ושוב התקשיתי לשלם את המשכורות בתלמוד תורה. לא היו לי כמעט מקורות כספיים. הייתי ממש מקבץ מפה לשם ונותן את כל הכסף הפרטי שלי. באתי אל הרב שך שוב להשיח את לבי והוא אמר לי: "אל תדאג. לך ותהיה רגוע". ושוב נתן לי עוד סכום של 5,000 דולר. ואמר לי: "זה מה שיש לי, אבל עוד צריך להגיע אלי משהו, ואני אבקש ממנו שיתן לך סכום טוב". הוא התכוון להרב משה רייכמן. ובאמת רייכמן נתן לי 40 אלף דולר, שאז ממש הצילו אותי. היתה הזדמנות אחרת ששקלתי לפתוח בית ספר לבנות ובאתי להתייעץ עם הרב שך והוא אמר לי לחכות קצת". המדינה לא עוזרת לכם? הרב אלבו מסתכל עלי במבט עזוב: "המדינה? היא יורה בנא. משרדי הממשלה, הוא מספר לי, היו 'בונים' את הקריטריונים בצורה כזו שמוסדות הקירוב וישיבות לבעלי תשובה לא יוכלו להנות מהכספים הממשלתיים. רק בשנים המאוחרות יותר - כשקמה ש"ס, הם דאגו שחלק מהתקציבים יורמו גם למוסדות הקירוב. ואיך אתם מחזיקים את הישיבה? בנין ענק עם מאות בחורים... "אני לא יודע. ניסים על גבי ניסים. אל תשאל אותי איך, אני אפילו לא יכול להגיד לך חשבון של אחד ועוד אחד, כי זה יצא שלוש...". איך התנאים הגשמיים בישיבה? "תרד למטה ותראה שהבחורים מקבלים את האוכל הכי טעים. אני אומר לאחראים על הניהול הכספי: "תנסו לקצץ במה שאפשר, אבל לא באוכל. הרב שבתאי יודלביץ' זצוק"ל, המגיד הירושלמי, היה גר בשכנות לישיבה ולבקשתי היה בא למסור לבחורים שחיות, פעם הוא אמר לי בחצי חיוך: "תן לבחורים אוכל כמו גויים ותרביץ להם תורה כמו יהודים... אם לא הם ילכו לך". אני משתדל לתת את המקסימום גם בתנאים הגשמיים".